

## פרו ש ו ק ו ל מ ט' 12/א

מישיבת ועדת הכספים (ישיבת בקר), בת"א,  
יום ג', כג' בחשוון תשט"ז - 8.11.1955

**נוכחו:**  
היו"ר י. גורי  
ח. אריאב  
י. בדר  
א. בהיר  
א. בקר  
א. הרצפלד  
מ. חזני  
נ. לוין  
י. טפיר  
י. פורדר  
ז. טוזאבי  
ז. צור  
מ. קלמר  
ח. רובין

**מוזמנים:**  
ד. הורוביץ, נגיד בנק ישראל  
מר בר-יוסף, המפקח על הבנקים  
ד. כוכב - בנק ישראל  
ש. בזק, מזכיר הועדה.

### סדר היום:

1. סדרי הדיון בתקציב הבטחון
2. המשך הדיון ב"עליות אמצעי התשלום"
3. הצעת חוק המלווה (מוטדות כספיים), תשט"ז-1955

### 1. סדרי הדיון בתקציב הבטחון

**י. בדר:**  
הייתי שמח לו היו"ר היה יכול להכניס שהדיון בתקציב הבטחון, שהוטל על ועדה זו על-ידי החלטת הכנסת, יתקיים בשבוע הבא.

**היו"ר י. גורי:** אין טיבה שלא נעשה זאת. העיכוב יכול לבוא לא מצדנו. אנחנו כתבנו מיד למחרת היום ואמרנו לשר האוצר אמר כי רצוי שבבירור זה ישתתף גם שר הבטחון, הוא או בא-כוחו. לאחר מכן השאלה עמדה בכנסת. אכתוב מכתב נוסף לשר הבטחון, שמאחר שהכנסת העבירה אלינו את השאלה, אנחנו מבקשים אותו להיות נוכח - הוא או בא-כוחו.

### 2. המשך הדיון ב"עליות אמצעי התשלום"

**ד. הורוביץ:** ח"כ לוז שאל כמה הומרו אגרות מלווה העצמאות. התשובה היא: בערך כ-20 מיליון דולר הומרו, ויש על זה בעצם התחייבות שמוכרחים להמיר. לגבי מלווה הפיתוח התחייבות זו כבר אינה קיימת. היתה לנו התנגדות רבה לטעיף הזה, מפני שראשית הוא מכריח אותנו בעצם לפרוע את המלווה הרבה יותר מוקדם מסדרון; שנית, יש לזה השפעה אינפלציונית; ושלישית, יש בכך טכנה לשר המטבע. עשה העניין של המרה באמצע, היה טעיף בלתי מוצלח ביותר.

שאלתו השניה: מה היה היחס בין הרחבת האשראי והרחבת הייצור. אנחנו כל הזמן מוקדים לעקוב אחרי אינדיקציות של הרחבת הייצור ומרחיבים את האשראי באותה מידה, או קצת יותר משהרחבת הייצור באופן פיסי. יש ויכוח אם צריך להוסיף את עליות המחירים. לדעתנו לא צריך להוסיף, כי אם אתה מרחיב והמחירים עולים - בזה יוצרים תנאי אתפלציה. מוצדקת הרחבת האשראי באותה מידה שעולה הנפח הפיסי, ולמעשה הרחבת האשראי קצת יותר.

בראיוני לעמוד על שני קצוות של אינפלציה. קצה אחד הוא, אינפלציה של ביקוש; או ומגדילים את היבוא ועושים חרויות השוק.

8.11.55

ד. הורוביץ

בשמתחילה הרווחה הזאת ויזם הרבה כסף ברוך, זה גורם בטופו גם ל"קוטס אינפלציוני". ביחס לרמת החיים, באופן כללי רמת התערוכה של האזרחים עכשיו עלתה יותר מאשר בכל תקופה אחרת.

יש גם להיפך, טראטיות כל באות הדרישות להעלאת ההכנסות האינדיבידואליות, וכשהן עולות זה גורם לאינפלציה של ביקוטים. כך שגם הדברים מותלבים יחד ואין להפריד ביניהם.

אחת הבעיות בקשר לזה היא בעיות התקציב הממשלתי. אמרתי כבר שאחת הטכנות הגדולות שמונה בהוצאה מופרזת ולא מותאמת להכנסות, ואומר שני דברים נוספים. ח"כ דיון עושה לעצמו את הדבר יותר מדי קל. הוא שוען לקימוצים אדמיניסטרטיביים; אולם באלה בלבד אי-אפשר לטנות את התקציב. זה טוב מבחינה פסיכולוגית, ואז זה יכול להיות בגדר של 1-2-3 אחוזים. מבלי לנגוע בעניינים עצמם, זו אטליית מוא. נפל לידי מאמר של הכלכלן האנגלי מרופ' ליונל רובינס, בו הוא מגיע למסקנה כי בשום מקום בעולם זה לא פעל וזו אטליית מוא. הדבר חשוב מהפך הפסיכולוגי אבל אם לזכור על תקציב של בערך 700 מיליון ל"י, בזה אי-אפשר לטנות באופן יסודי. יש לנו כעת מטלחת הסקר של קרן המטבע הבינלאומי. גם הם ניסו באמצעים אדמיניסטרטיביים בארצות הברית לעשות זאת, וקבלו עשירות אחוז של חסכון על ידיו כך. אצלנו זה יכול להיות יותר מעשירות אחוז, אבל זה לא דבר מכריע ואל נעשה לנו את הדברים יותר מדי קלים.

אחד מגורמי האינפלציה היתה ועדת הכספים בכנסת השנייה. בדקתי בימים אלה היכן אחד המקורות העיקריים בעניין זה של חוסר איזון קופתי, ומצאתי כי בועדה נתקבלה החלטה, או חצי החלטה, לעשות דבר שהוא חיבל בכל הייצוב ובכל איזון המסך: החלטה לעשות תכנית חיסכון תלת-שנתית, והיא תתבצע בשנה אחת. פה אחד המקורות העיקריים לחוסר האיזון.

י. טפיר: אתה מתכוון לשיכון העממי?

ד. הורוביץ: שט יש כל טוגי הטיכון. בשום דמיון אי-אפשר לעשות דבר כזה מבלי לגרום לאינפלציה ומבלי להפריע את כל איזון התקציב.

ח. אריאב: אבל מטרת האוצר הביא את ההצעה.

ד. הורוביץ: אני לא אחראי בעד טום מטרד. אני אחראי בעד העניין כמו שאני רואה אותו. אתם החלטתם על כך וועדת הכספים אחראית לזה שהיא הטכימה ליבצעו תכנית תלת-שנתית בשנה אחת.

מ. קלמר: אני חושב שאתה טועה. התכנית הזאת לא בוצעה רק בשנה אחת; לפחות בשנתיים.

ד. הורוביץ: היא בוצעה בשנה אחת ביצוע של 170% של התקציב השנתי.

ח. אריאב: צריך לבדוק את הפרוטוקול של ועדת הכספים.

הו"ר י. גורי: נכון שהשאלה הזאת עמדה בכנסת עוז לפני שהאוצר הגיש תקציב, והיא נדונה גם בועדה מיוחדת ולאחר מכן על יסוד המסקנות של הועדה - שצריך לחטל את המעברות, הכינה הועדה המיוחדת - לא ועדת הכספים - הצעת תקציב. זה הועבר גם בשלב מסוים לוועדת הכספים. אבל מותר לנגיד הבנק להגיד שוועדת הכספים, שהיא המכשיר של הכנסת לדון ולכלכל מדיניות כספית מסוימת, היא היתה צריכה להתנגד.

ד. הורוביץ: היא אחראית, ביחוד שיש לי הרשום הברור שהיה לחץ של הכנסת על האוצר בעניין זה. אפשר לעשות הכל, הכנסת היא סוברנית ואתם יכולים להחליט הכל, אבל כשאנחנו שואלים אותי אחר כך מדוע באה אינפלציה, אני חייב להגיד לכם את האמת: זה וזה גרם ויגרם לתוצאות אלה ואלה. בכלכלה שולטת נמזים ואי-אפשר להימלט ממנה; לא איכפת לי מי שעושה את זה; אני צריך לדבר בשם דבר אחד: האמת. לא אוכל להמליץ על פוליטיקה של מכונת בלי מעצורים.

ח"כ הרצפלד מתפאר כל הזמן בזה, שאסר להפך חוקי כלכלה. זה אפשרי כל זמן שיש מישהו שישלט בעד זה. אבל השאלה, אם זו הדרך הטובה ביותר לעצמאות כלכלית. אל יטפנו לי שיש סיבות אובייקטיביות. על כל סיבה אובייקטיבית אפשר להתגבר. אפשר גם לעשות עליה של חמשים אלף בלי אינפלציה.

אני מכיר לפחות משלש מפלגות היושבות פה, כלכלנים צעירים. אני בטוח שאם אשב אתם עשרים-שלושים דקות, נגמור מהר מאוד במוסכם לגמרי - שלש מפלגות שהן שונות זו מזו תכלית שינוי, אבל בין הכלכלנים שלהן וביני לא יהיו הבדלים גדולים. אפשר להחליט אחר כך שרוצים בדרך אחרת. אני אומר: הדרך הזאת מביאה לתהום, היא מאריכה את הדרך לעצמאות כלכלית. היא נותנת סיפוק רגעי לכל מיני קבוצות, לאינטרסנטים, לאנשים שיש להם רגש של אלפנטואיזם - שמה שיותר גדול זה יותר טוב; אבל זה לא מביא לאותה מטרה: לעליה יהודית גדולה, לביטוי המסק ולעצמאות כלכלית. אני מזהיר בפני דרך זו. זו הדרך היחידה שיש לבנק לפעול בה. הבנק בעצמו לא יעשה זאת; הוא לא יוכל למצות את כל פעולות שיהיו מנוגדות להגיון ולתבונה הכלכלית.

י. ספיר: האם המטרה של כל הדיון הזה, בטופו של דבר לקבל החלטות על הצעות מטויימות, או רק להחליף דעות?

הו"ר י. גורי: אינני יודע אם התשובה שלי תביא את הדעת, אבל האמת היא פה באמצע. אין כאן הצעת חוק או איזו הצעת החלטה אחרת, אבל ועדת הכספים גם בשנה שעברה, עוד חדשים לפני שהוגש התקציב עשתה עבודות הכנה לקראת הדיון בו; ולפי תכנית מטויימת ביררה שורה של בעיות, הזמינה מרצים לבעיות אלה, והיתה זו איזו תרומה לדיון בתקציב.

השנה פתחנו גם כן באותה מגמה את שורת הדיונים שלנו, שעוד יימשכו לפני שיוגש התקציב, בשמיעת נגיד הבנק, ואני חושב שהרצאה זו עריכה לעמוד במרכז הדיונים שלנו בתקציב. ביחוד שנגיד הבנק טיכם בעצם, שהוא רואה את התרופה בשלש דברים שהם אחד: קיצוב הכסף לממשלה, קיצוב הכסף לאזרחים - זה ענין אמצעי התשלום וההכנסות; וקיצוב הכסף למשק - זה ענין של מדיניות אשראי מטויימת. הענין הראשון, זה בעיית התקציב, ואזי, זוהי הכנה לקראת הדיון בתקציב.

ד. הורוביץ: בפעם הקודמת לא אמרתי כמה עלו אמצעי התשלום. בינתיים טיכמנו את החשבון. מ-31 בינואר עד 31 ביולי עלו אמצעי התשלום ב-17,3%, והסכום הוא 61 מיליון ל"י. בסוף ינואר הסכום היה 353 מיליון.

י. ספיר: כמה, לפי דעתך, היה יכול לעלות מחזור המטבע בהתחשב עם התפתחות המשק, מבלי להיות גורם אינפלציוני?

ד. הורוביץ: אני חושב שכמחצית מיותרת, אם לא להביא בחשבון את הפער הקודם. כבר ב-1954 היה פער, והראינו זאת בדו"ח שלנו. ייתכן שהפער הזה נתכסה על ידי כך ש-30% תוספת הייצור נאכלה על-ידי העלאת התצרוכת, ונוסף לזה הוגדל היבוא וקצת עלו המחירים. תמיד בטופו של דבר יש שווי משקל, אבל אצלנו, בעיקר על ידי קלקול המאזן המטחרי או אי-שיפוח על-ידי גידול גדול של הייצור, חלה ההתפתחות הזאת. כשת נוצר פער חדש, הוא גם כן יתכסה בטופו של דבר, כי לא יכול להיות לא-אקויליבריום. אבל לולא 30 מיליון אלה נוספו, לא היה מתקלקל המאזן המטחרי, היה משתפר הייצור, היה גדל כמו שגדל ולא היה עולה האינדקס.

אנחנו השגנו את התוצאות השליליות, של דרדור במדרון ההתרחקות מעצמאות כלכלית ועליה נוספת של האינדקס, על ידי כך שמחצית מ-60 המיליון הוספנו באופן אינפלציוני.

א. בהיר: האם הגדלת הפער במאזן התשלומים יש בה גם חלק בהגדלת המלאי?

ד. הורוביץ: השאלה איננה כזה שיש הגדלת פער, נניח שהגדלת הפער כולה נגרמה על ידי הגדלת המלאי. זה לא היה מנחם אותי במשהו. השאלה היא, שהמציב לא השתפר למרות עליה של 20% בייצור.

י. בדר: אם בשנה חדשים אלה עלו אמצעי התשלום ב-17% והכסף במחזור רק ב-14%, איך עלו הפקדונות ואיך הכסף במחזור? האם יכול נגיד הבנק לומר משהו על העליה שחלה עד סוף ספטמבר או עד סוף אוקטובר?

ד. הורוביץ: אני יכול להגיד רק, שיש שיפור ידוע קטן. כלומר ירדו אמצעי התשלום, וזה יהיה 15-16. לרגלי תנועה עונתית אגיד שזה יכול להיות 16,5.

ז. צור:

ד. הרוביץ פתח בישיבה הקודמת בטקירה על התפתחות אמצעי התשלום וטקירתו נראתה לי כפתיחה לבירור בשלש סוגיות: בבעיית התקציב של המדינה, בשאלת הייצור והמחירים ובשאלת הבעיות. הבעיות שמרכז הדיון הפעם אינו לא בתקציב ולא בשאלת הייצור והמחירים - שמחייבים דיונים נפרדים - אלא שאלת האשראי. נראה לי בקשר עם זאת, כי אין להדביק בפשטות את התו של אינפלציה להתפתחות אמצעי התשלום אם כי ישנם גורמים אינפלציוניים במשק. בשביל ניתוח הדברים נראה לי שאנחנו מוכרחים להחזיר את עצמנו לרגע קטן כמה שנים אחורנית.

היה היתה אינפלציה שאין מערערים עליה, בראשית שנת 1950. ואז, בראשית פברואר 1952 באה הדבולאציה, שינוי שערי המטבע; וברתחת האינפלציה הטילו את המשק לאמבטיה צוננת מאד של ירידת אמצעי התשלום וכל התוצאות הכרוכות בכך. אולם נראה לי שמאז, המעבר היה כל כך מהיר שחלקים מסויימים של המשק - ואולי הקובעים ביותר מבחינה סטרוקטורלית - לא הגיעו לשווי משקל מחדש.

בפברואר 1952 הממשלה צמצמה את אמצעי התשלום ב-36,5%. ב-1953 הגדילו ב-5,6%. זאת אומרת, במשך שנתיים צמצמו אז את אמצעי התשלום ב-31%.

מה היה הלאה? אם נבחון את הדברים בקשר שבין תנועת ההכנסה הלאומית ואמצעי התשלום, נראה התפתחות מעניינת מאד. היחס ב-1949 בין ההכנסה הלאומית ואמצעי התשלום היה 1,8; ב-1950 - 1,9; ב-1951 - 2,2; ב-1952 - 2,3; ב-1953 - קפץ ל-3,75 (היחס הוא בין 290 ל-1107 מיליון ל"י); ב-1954 בא גידול נוסף - 4,25 (היחס בין 327 ל-1401).

מה המשמעות של הדבר הזה? - שמהירות השימוש בכסף עלתה, ואינני יודע אם זה דוקא ביטוי לאינפלציה. לו היינו רואים את זה במנותק מהעבר ומהתפתחות תהליכים אחרים במשק, אפשר לומר שמהירות המחזור היה סימן לאינפלציה. אבל לא תמיד כך הדבר. מחירים על נכסי דלא ניידי היו צריכים לעלות. אני רוצה לומר, שאין לענות את זה כל כך בפשטות - לראות בעלייה של אמצעי התשלום התפתחות אינפלציונית. מכיון שבמשק ב-1952 חלה התכווצות כה דרסטית באמצעי התשלום, שחלקים ממנו עד היום לא חזרו לשווי-משקל כלשהו, ועל כך אני רוצה לזכר.

אם נראה את זה בין העובדים השכירים או בין חלקים אחרים במשק, חלה ירידה ברמת החיים, או שטקעו בחובות. וייתכן שחלקים מסויימים במשך הזמן היה להם פיגור בתשלום, ואולי ב-1954/55 הגיעו לנורמליזציה. אין לנו על כך חומר סטטיסטי שיאפשר לנו ללמוד גם מכאן על המקורות לחיקון הדבר. אבל אפשר לקבוע על כל פנים, שחלקים מסויימים במשק חזרו לנורמליזציה. ואם אומרים עכשיו שיש כבר בעייה של ספיגת אמצעי תשלום - אם זה קיים אפשר לומר אז בבטחון, שזה קיים רק לגבי חלקים מסויימים במשק.

היו"ר י. גורי: לי נדמה שהיה גם תהליך הפוך: שבמשך השנים הללו רבבות אנשים טילקו את חובותיהם. ומי שנכנס לחובות, זה אלה שהשתכנו. אבל בדרך כלל אנשים לא נכנסו בחובות כדי לקיים את רמת החיים שלהם. להיפך, אנשים שלמו חובות וקבלו בכסף יקר ושילמו בכסף זול.

ז. צור: אין על כך מספרים, אבל גם אני מתרשם כך, שישנם חלקים מסויימים באוכלוסיה ובמשק שהגיעו לנורמליזציה.

אם תולי ויכוח עם ד. הרוביץ, רק בנקודה זו, שהוא צוטק יותר מדי בהכללה, ואני חושב שלפתרון מוכרחים לעמוד על ההופעות השונות. ולולא זה היה נוגע לאותם חלקים של המשק שבהם תקוה לשנות גם את הסטרוקטורה, לא הייתי אולי מתעבב על כך במיוחד. אבל אינני חולק על כך, שב-1952 אטילו פועלים, פקידים, ייתכן שהתחילו לפגור ואחר כך חלה נורמליזציה וחלקים מסויימים הגיעו עד לידי עודפים ולאפשרות להשקיע את זה בחסכונות וכן הלאה. אני מסכים לזה, אבל הבעיה איננה בעיה של כל המשק.

חל שינוי מאז 1952. חלקים מסויימים של המשק וענפי הייצור היטודיים לא חזרו לשווי משקל. יש לי בקשר לזה מספרים. בקשר לתעשייה אינני יכול להגיע לניתוח מדוייק, כי בתעשייה יש קודם כל הופעה טהעלית העיקרית של הייצור חלה במפעלים החדשים והגדולים. אינני יודע מה הם הטינויים שחלו מבחינה זו במפעלים הוותיקים ומפעלי התעשייה הקלה והבינונית. אינני יודע באיזו מידה הייצור הממשי התרחב ובאיזו

8.11.55

ז. צור

מידה לא היו להם אמצעים לאשראי ובאיזו מידה האשראי של שילומים ומקורות אחרים הספיק או לא הספיק. אני יודע שגם מעלים רצינויות בתעשייה נאנקים כיום קשה בבעיית האשראי.

אבל בטקסור אחד, זה טקסור החקלאות - גם לפי הטקטיקה של אותו חומר טקטיטי שיטנו; וכאן ישנה גם אחידות מסוימת לגבי הדברים, ובכל זאת הקו השווה הוא של הפיתוח - כאן אני רואה תופעה כזאת: בדצמבר 1950 האשראי לחקלאות היה 11,2 מיליון ל"י, ואז ערך הייצור החקלאי במחירים נומינליים היה 55 מיליון ל"י, והיחס בין הייצור האשראי הגיע ל-4,9. ב-1951 - 21 מיליון אשראי, 70,8 מיליון ערך הייצור החקלאי במחירים נומינליים, והיחס 3,37; כלומר ב-1951 חלה הסבה מסוימת ואינני יודע מה היה כאן המשקל של פקדונות הממשלה. זו נאמנה השנה האינופלציונית הבולטת. ב-1952 - 33,4 מיליון ל"י אשראי לחקלאות, 115 מיליון ל"י ערך הייצור החקלאי, והיחס 4,64; כלומר חלה ירידה. אבל מה קרה הלאה? - ב-1953 - 40 מיליון ל"י אשראי לחקלאות, 223,5 ערך הייצור החקלאי, והיחס הוא 5,57. ב-1954 - 41,4 מיליון אשראי לחקלאות (ובמרץ 1955 הוא עומד על 39,4), 330 מיליון ל"י ערך הייצור החקלאי והיחס הוא 7,97. ב-1955 יש עליה נוספת בייצור, האשראי עומד על אותה רמה כמו ב-1954 והיחס עוד הוגדל.

י. ספיר: אתה כולל בזה גם את הפרדסנות?

ז. צור: כן. עד כמה שנטיית לברר, זה כולל גם חלק של אספקה לחקלאות - את המספוא וכך הלאה. אינני בטוח, כשמסק מקבל הלוואה למפעל תעשייתי או למשרות אחרות, אם הבנק כל כך מדויק שזה יירשם לפי המשרות.

ד. הורוביץ: בודקים זאת באופן מיוחד.

ז. צור: יש מקום לשער, שהיות וישנם בנקים שמפגרים במכסה שהם צריכים לתת לחקלאות - שהם בזה אינם מדויקים.

מה קרה כאן? - בקשר לחקלאות חלו כמה וכמה תהליכים מאד חמורים, ואני חושב שזה במידה מסוימת גם בחלקים מסוימים של התעשייה.

ישנה בעייה של רנטביליות. בכלל מנגנון המחירים - שד. הורוביץ תמיד מאמין ברגולציה האוטומטית של המכניזם הזה - הוא בארץ התקלקל. הוא התקלקל לחלוטין במסחר; השתבש מאד ביחס לתעשייה, אבל הוא פועל בשנים האחרונות ביחס לחקלאות. היו כמה שנים שגם ביחס לחקלאות זה לא היה, כל עוד הביקוש עלה על ההיצע. אבל בשנים האחרונות הייצור החקלאי עלה והמחירים אפילו ירדו כלפי תקופה מסוימת לגבי שורה של מוצרים. על כל פנים שווי המשקל הופר. בהשוואה ל-1951/52 שווי המשקל בין מחירי תוצרת חקלאית ומחירי מוצרים אחרים ושירותים, הופר. במדד יוקר החיים ב-1954 היתה עליה ממוצעת של 7,5%; במזון היתה עליה של 1,9% בלבד, וכאן התייקר דוקא המזון ביבוא, כך שזה בלבד מצביע על כך שהרנטביליות ירדה.

ד. הורוביץ: אני מסכים שהרנטביליות ירדה.

ז. צור: אם נקח בחשבון גם כמה גורמים אחרים, היא ירדה עד למינוס. ואני רוצה בהזדמנות זו להעיר על בעייה שכדאי בהזדמנות לברר אותה. אני חושב שיטנו תהליך של התרוששות, של ירידה בטובסטנץ המעסי. על כל פנים יש ירידה ברנטביליות.

יש תופעה נוספת: הייצור גדל ואפילו הקציב הפיתוח לא צייד אותו באופן מלא. לא היו עודפים עצמיים. יש שאלה של הלוואות בלתי מחדשות, שהמקור לתשלומם צריך היה להיות מעודפים. אם אין מקור פנימי, פירושו של דבר שצריך לבסות זאת ממקורות אשראי אחרים. אם אוטין את העליה שהיתה צריכה להיות בהון חוזר ממשי - גם זה לא הוגבר; והנה כאן ישנו צירוף של דברים, שלגמרי מבהיר מה כאן קרה.

ד. הורוביץ אמר בפעם הקודמת - ונמנעתי זאת ממנו בכמה הזדמנויות: הנה הייצור לא יורד אלא עולה, שונים קצת הדברים בחקלאות ובתעשייה. ראשית, מסבר אגרדי יכול להיות הרבה יותר ממוטך, כי חרושת, אפשר להפטיק אותה. כרגע שבחקלאות בארץ, אחרי התישבות חדשה וכל ההתפתחות - אם אמנם יקרה כדבר הזה, שהייצור ירד, אני חושב שלפני זה

יהיו סמנים הרבה יותר חמורים, והלואי שלא נגיע אליהם.

ד. הורוביץ: אני לא מדבר על ירידה. אני מדבר על התקרבות בקצב הולך ומוחש משנה לשנה.

ז. צור: אין זה סימן - אם הייצור אינו יורד - שהמסק מסתדר. הוא מסתדר בדרכים שמוכרחים להרוס אותו.

וכאן אני מגיע לענין שאיננו יכולים להתייחס אליו בשוויון נפש, וזה האשראי השחור. לפני שנה שמעתי את ד. הורוביץ במועצה הכלכלית, והוא אמר שמעריכים את השוק השחור מחוץ לבנקים ב-20 מיליון ל"י (כולל גלגול שיקים, וגלגול שיקים הוא אחד ממקורות ההכנסה החשובים של הבנקים). המסק החקלאי עצמו, עד כמה שאני יודע, עומד על 10 מיליון ל"י של אשראי ממקורות אלה.

ד. הורוביץ: איך אתה יכול לדעת זאת? אף אחד אינו יכול לדעת.

ז. צור: עד כמה שיכולתי להגיע לדבר זה. ודאי שאינני יכול לומר שאני בטוח; אין על כך סטטיסטיקה, אבל עד כמה שאפשר היה לצרף דברים אלה על-ידי טיחות עם אנשים שונים, הגעתי בדרכים שונות לאותו מספר. אשמח מאוד אם אשמע שזה לא מגיע במסק כולו ל-20 מיליון ל"י.

היו"ר י. גורי: נגיד הבנק דיבר על 12-14 מיליון.

ז. צור: אם כך, זה מקל עלי בתזים הסני: שהבעיה היא בעיקר הבעיה של המסק החקלאי. זה מתחלק בנקבועים היצרניים הרגישים ביותר ובעיקר במסק החקלאי. 10 מיליון ל"י במסק החקלאי בלבד - כל אחד יטעים אתי שאין זה מתאים להיקף האשראי ולמספר המפרנסים וכן הלאה.

אין העובדה שהמסקים נזקקים לאשראי ברבית נחורה, מעידה על סימנים שהמסקים יכולים לשלם. כתבו את זה גם בעתונים: אם משלמים סימן שהם יכולים לשלם. בכלל בארץ, גם בקטר עם זה המנגנון התקלקל. במסק החקלאי אנחנו עלולים להיות עדים לתופעות של מכירת ציוד, אבל עד שהמסק מגיע לזה הוא מטבחן כבר בצורה כזאת ברבית ובאשראי לא מוגדר שזה הופך להיות ממש חבל על צווארו. אני רואה עכשיו ניתוחים שונים במסקים חקלאיים, שהרבית מגיעה ל-10% מהוצאות הייצור.

ד. הורוביץ: אפשר לקחת מסק אחד, שנמצא קרוב לפשיטת רגל, שאצלו זה מגיע ל-10%. אל תגיד שיש משקים שזה מגיע כך; תגיד מהו הממוצע.

ז. צור: מ-1954 עד 1955 חל שינוי ניכר לרעה באחוזים בולטים מאד, כי מ-1953 ל-1954, בשנה אחת תשלום הרבית במשקים הקיבוציים בלבד קפץ מ-3,6 מיליון ל"י ל-6 מיליון ל"י.

י. ספיר: זה לא רק רבית על הון.

ז. צור: משקל הרבית הזאת גובר והולך. גם במסגרת החוק הקיים הבנקים מוצאים להם אפשרויות של הגדלת הרבית. אינני כולל בזה חס וחלילה את הבנק הלאומי ולא את בנק הפועלים.

ד. הורוביץ: והם יחד כ-70% מכל האשראי. שני אלה מהווים, יחד עם בנק ברקלים, שהוא גם כן לא עושה זאת - יותר מ-70% של האשראי הבנקאי.

ז. צור: ב-30% האחרים יש גם כן שינוי לרעה, ואנחנו עומדים כאן, לדעתי, בפני בעייה חמורה מאוד.

אם יש מצד אחד תופעה שהיא מוסכמת על-ידי כולם - מהתהליכים של עליית אמצעי התשלום; אם יש דבר כזה של עודף על אחת כמה וכמה שבולט יותר מצבה של החקלאות בענין אשראי, אלא לדעתי יש גם אפשרות לפתרון. זאת אומרת שצריך מחדש לחלק, ובדרך של פיקוח הרבה יותר יעיל מאשר עד כה, את האשראי הקיים, ואפילו להגדיל אותו בטכומים מסוימים על מנת לפתור את מצב החקלאות.

אני רוצה לומר גט לח"כ בדר: אל תסעה בדברי, שיש בדעתי להציע הצעות ארך להחיש עוד את עליות אמצעי התשלום. אבל אין להתעלם מזה, ובכל הזדמנות הצנורות האלה מתפוצצים והמדינה לא יכולה להיות שווה-נפש לכך, ומוטב שניתן לזה במסגרת של אמצעי התשלום הקיימים פתרון ונאזן את הדבר. אחרת הבעיה שז. הורוביץ רק רמז עליה - כי הפתרון העיקרי הוא בשינוי סטרוקטורלי - מקבלת מטקל הרבה יותר רציני והרבה יותר חמור. זאת אומרת, לא רק שלא נתקן, אלא להיפך - עלולים עוד להרע.

אם כן הצעתי היא, במסגרת של האשראי הקיים, שתהיה מחדש חלוקה ובזיקה לתיקון מצב האשראי של המשק החקלאי בראש וראשונה וענפי ייצור היוניים אחרים, במידה שהם נתונים באותו מצב. ואם צריך למטרה זו גם את האשראי שניתן בפיקוח של בנק ישראל, גם בקשר לזה לתקן בגבולות מטרמיים - גם זאת יש לעשות. כי אחרת אני חושש, לא יועילו חכמים בתקנתם. אנחנו אמנם אולי נשמור על המסגרת המספרית, אבל היא תביא לשינויים כל כך חמורים במשק, שלא נוכל לתקן אותם יותר. אנחנו נעביר את אמצעי הייצור ונבזבז אותם בידי גורמים לא יצרניים.

היו"ר י. גורי: הערה אחת לדברי הנגיד, בנוגע לגישתה של ועדת הכספים להחלטתה הפסלית לתמוך בתכנית התלת-שנתית - שלא נתגשמה כל כך כפי שעלתה במחשבה תחילה - ולא עמדה בפרץ. נגיד הבנק יודע כמוני, שועדת הכספים אינה סנהדרין של חכמי כלכלה, אפילו יושבים בתוכה אנשים שיודעים פרק בכלכלה. זה מוטד פוליטי וזו ועדה פרלמנטרית של הכנסת; ולתכנית התלת-שנתית הופשרה הקרקע דרך צינורות שונים, וכל השופרות תקעו בענין זה - שענין המעברות זה אסון, אסון חברתי ואסון מכל הבחינות, סכנה למדינת ישראל ומוכרחים לחטל את המעברות בפרק זמן מטרמיים. והממשלה על יסוד זה הכינה תקציב. כשהממשלה מביאה תקציב לוועדת הכספים, הועדה אינה סנהדרין של חכמי כלכלה; זה מוטד פוליטי שיושבים בו חלקים שונים. וועדת הכספים יש לה גם חשבון, לא להכשיל תכניות של הממשלה ולתמוך בהן. כך שלא הייתי רוצה שנגיד הבנק כל כך יחמיר עם ועדת הכספים, אף על פי שהוא יכול להיות צודק.

ד. הורוביץ: ביחוד שזה לא היו רק מעברות ולא בעיקר מעברות.

היו"ר י. גורי: אני חושב שקשה לחלוק על הניתוח שניתן על-ידי נגיד הבנק, אף כי יחלקו על משקלו היחסי של כל אחד מן הגורמים שמנה. אבל בדרך כלל לא חכמי הכלכלה הצעירים וגם לא חכמי הכלכלה הלא-צעירים היושבים בוועדה, יוכלו לחלוק על הניתוח בכללו.

אבל נדמה לי שנגיד הבנק טתם ולא פירש בדבריו שהיה חייב לפרש קצת יותר. אמנם הוא הציג את הדיאגנוזה והזהיר את החולה שאם לא יסטה מדרכו הרעה הוא ימות. אבל בטוף הוא הציע תרופה. מי אני שאתווכח עם נגיד הבנק; אני יכול רק להציג לו שאלות.

הוא אמר שהתרופה היא בקיצוב הכספים לממשלה, לאזרחי המדינה ולמשק. אילו שלשה גורמים אלה היו גורמים נפרדים אחד מהשני, אז עוד אין שהוא אפשר היה למצוא פתרון לכך. אבל שלשה גורמים אלה אחוזים ודבוקים זה בזה והם מושפעים אחד מן השני; וכשאחת פותר את השאלה בכוון אחד עוד לא חטלת ולא נסלת את העוקץ מתוך שאר הגורמים.

אתחיל מהתקציב. גם התקציב הוא גורם אינפלציוני אם הוא גדול מדי. הוא גם כן מרבה אמצעי תשלום. אף על פי כן נגיד הבנק אמר: אין אלטרנטיבה "או פיתוח או ייצוב". הפיתוח - הוא אמר - הכרחי, זה סם-חיים למדינה. ומכיון שמוכרח להיות פיתוח, אז התקציב גדל. התקציב גדל - גדלים אמצעי התשלום, ואז הדברים קשורים זה בזה. אבל גם נגיד הבנק לא אמר לצמצם את הפיתוח. יש מי שאומר זאת, אבל הוא לא אמר זאת. על כל פנים הוא אמר במפורש שאיננו רואה אפשרות לצמצם את התקציב הרגיל.

ד. הורוביץ: אפשר, אבל לא באדמיניסטרציה.

היו"ר י. גורי: לקמץ 2-3 מיליון, זוהי מצוה אבל בדרך זאת לא נשיג הרבה. פירוש הדבר, בכדי לקצץ את התקציב הרגיל - מלבד הבטחון שמוכרח לגדול, כל קיצוץ שנשיג בשטחים אחרים, הגידול בתקציב הבטחון עוד יעלה על הקיצוץ. אבל גם בשטחים אחרים, אם תקצץ באדמיניסטרציה - מרכז הכובד הוא בשירותים הממלכתיים: חינוך, בריאות, סעד, עבודות ציבוריות. מי מאתנו יקום ויאמר (הייתי מברך על אומץ

לבו ועל המסקנות שלו אילו אמר זאת) - קיצוץ לא של מיליון או שנים אלא קיצוץ מרחיק-לכת, לפחות עשרים-שלושים מיליון. אז זה מוכרח להרוט את השירותים ולפגוע בשכבות הכי חלשות בעם.

אמצעי התשלום. אם זכרתי על שופרות, אזי תקעו בעוד שופר אחד בחדשים שלפני הכתירות. היה ענין הגדלת המשכורת של עובדי המדינה. לשי הטיבות הצנוע ביותר, זה מתבטא ב-20 מיליון ל"י. אבל נדמה לי שזה בלי המורים והאחיות וכל אלה שעומדים בתור. גם אני רוצה לדבר במליצה: זה היה רצון העם שיושב בישראל. כל השופרות, החל מהמשלה וגמור בכל העתונות, הטיקו את התנורים האלה, שצריך להעלות את השכר לעובדי המדינה. וכל אחד ידע מה זה יגרור. הייתי אחד, המביא לבית הדפוס - אחד מחברי הועדה הזאת, גם המרכז שלה. אגיד לכם, ששנים רבות תלווה אותי ההרגשה הזאת, שאני עשיתי מלאכה שעלולה להמיט שואה על מדינת ישראל.

י. ספיר: למעשה אתם הצעתם לא הגדלה של 20 מיליון. אתם צמצמתם את זה לשכבות ידועות.

היו"ר י. גורי: אנחנו הצענו הרבה פחות.

י. ספיר: אחר כך טיפנו מה שאתם הצעתם.

היו"ר י. גורי: אבל בעקיפין אני הייתי המביא-לבית-הדפוס, ותמיד תלווה אותי ההרגשה הזאת. אבל זה היה רצון העם. אבל מה יצא מזה? - אין כוח בעולט שיעצור בעד עליה שוטאלית של השכר, וזה כבר ענין לא של עשרים מיליון.

ד. הורוביץ: 150 עד 200 מיליון לירות.

היו"ר י. גורי: וזה יעלה את אמצעי התשלום, ובעקיפין התקציב שוב יגדל והרי זה כדור שלג שאין מפלט ממנו.

הוצגה הדיאגנוזה. אז נותר החלק השלישי של הנוסחה של נגיד הבנק: כוון מדיניות האשראי בדרך של אשראי טלקסיבי. גם הוא לא אומר לנעול באופן הרמטי והוא מתכוון לכך שהאשראי הטלקסיבי הזה יפרנס בעיקר את החקלאות, כשם שזה היה גם בעבר. נגיד הבנק אמר: היתה תכנית של 6 מיליון ל"י והיא עלתה ל-8 מיליון ל"י, ומחצית מסכום זה פרנסה את המשק החקלאי. זו הכוונה גם בעתיד.

אלא מה כוחו של ח"כ צור - כוחו וחולשתו כאחד, כמו כל אדם שרואה רק דבר אחד? הוא ריכז את כל תשומת הלב של ועדת הכספים אל נקודה אחת, והיא קשורה קשר בל ינתק עם שאר הנקודות. לא פתרת בזה שום דבר.

נדמה לי שיש עוד דבר שנגיד הבנק לא דיבר עליו, והוא דבר אלמנטרי: העלאת הטיב והתפוקה. זהו הפתרון העיקרי. אם לא יעלה בידנו להעלות את הטיב ואת התפוקה, אז נדמה לי שבכל שאר הדברים השערים נעולים בפנינו. אני אומר דבר שהוא חמור מאד, ואני מרגיש את כל החומרה שבדיבור הזה: יכול להיות שאנחנו מובילים את המדינה לפשיטת-רגל אם לא נצליח למצוא פתרון, כי האליזה של נגיד הבנק היא אמיתית, גם אם חולקים על חלק מדבריו. בשביל מה יסדנו בנק ממלכתי? - יסדנו אותו על מנת שהוא יכוון את המדיניות הכלכלית והמונסטרית של המדינה. הוא אומר זאת בלי כל הטתיגויות; הוא לא מציע לבנו תרופות. התרופה שהוא הציע אינה בת-שימוש באופן אפקטיבי מאד. היא בת-שימוש אולי בחלק קטן. השאלה היא: מה ועדת הכספים מסיבה, כיצד היא מתכוונת לקראת הדיון בתקציב.

ודאי שהדברים שלי גם כן אינם תרומה כל כך עשירה לויכוח הזה. הם ביטוי של מבוכה ולא יותר, אבל נדמה לי שבענין זה מצבם של שאר החברים אינו טוב ממני. גם הם במבוכה, אם לא יקום אחד ויציע דבר זה וזה, והדבר יהיה גם בר-ביצוע.

מ. חזני: אם היו"ר מצא לו אומץ-לב לומר שהוא במבוכה, לא אובדנים גם אני לומר כן. אף דעתי היא, בניגוד לדבריו של ח"כ צור, שאי-אפשר לרכז את הדיון בבעיית האשראי בלבד, וחייבים לראות את כל הגורמים ואין מנוס מזה. ביחוד חשוב הדבר לקראת הדיון על התקציב, כי נחסיא את המטרה אם נתרכז בענין אחד בלבד.

קשה לחלוק על התיאוריה של נגיד הבנק - לא רק של הנגיד, התיאוריה המקובלת - וגם לא על המסקנות בכללותן; אבל ודאי ובודאי שיש מקום לחלוק על מידת הדגש של שלש הדרכים שהוצעו.

שמתגברת טכנת האינפלציה, בזה אין כל טפק; ולא היתי רוצה להשיל את העוגן שלי ביחס שבין ההכנסה הלאומית והייצור. אין זה קנה-המידה היחיד. יש ארצות שהיחס הוא בריא מאד ואף על פי כן יש לחץ אינפלציוני חזק מאד.

שלש הדרכים שמציע הנגיד, אנחנו חייבים לומר לעצמנו מה אנחנו עושים בכל הדרכים הללו גם יחד. כשלעצמי אני מרגיש את עצמי לא נוח בדיון זה. למה? - כי יושב כאן רק הנגיד, שהוא גם היועץ הכלכלי של הממשלה, אבל יושב הוא לבדו. בעצם בעל-הדבר שלנו הוא האוצר. הנגיד הוא הבעל-דבר ביחס לויכוח על האשראי. כי הוא, מתוך חוסר האפשרות ללכת בכל יתר הכוונות, שאולי יותר חשובים מאשר הגבלת האשראי, רוצה להשיל את כל המשא על הענין הזה.

אומר משהו לגבי המספרים. אומר הנגיד, שמתוך הסכום הכולל של 61 מיליון ל"י גידול באשראי, המחצית באה על-ידי הממשלה. לדעתי זה הרוב המכריע. מס הכנסה, כ-10 מיליון לירות שהבנקים הללו לחיובים והעבירו את זה לאוצר.

ד. הרוביץ: בא אדם ויש לו פיגורים בתשלום מס הכנסה, אז אומרים לו: לך לבנק ותקבל הלוואה. הוא לא מקבל אף גרוש אחד וגם האוצר אינו מקבל אף גרוש. הוא נותן לשנה-שנתיים שטרות לבנק. באופן פנקסני זה רשום כפקדון הממשלה בבנק הזה, אבל למעשה אין הכנסה ואין פקדון והבנק רק גובה את הסכום. זה לא גורם להגדלת אמצעי התשלום. הפקדון הזה אינו מופיע באמצעי התשלום.

ז. סוזאייב: אזי האוצר לא מקבל שום דבר?

ד. הרוביץ: הוא יכול לקבל רק באופן אחד: אם הוא מוכר לי את הפקדון. אבל זה בתוך ה-30 מיליון ל"י. זו שיטה לא טובה, אבל היא אינה גורמת לריבוי אמצעי התשלום.

מ. חזני: יש סכומים עצומים מאד של אשראי לקבלנים, שהממשלה חייבת להם, וזה אשראי לאוצר. סכומים גדולים מאד שהממשלה חייבת לטפסים. משקים שהממשלה חייבת להם והם מופיעים כמלווים. רשויות מקומיות. דומני שנגיע אולי ל-45 מתוך ה-60 מיליון, שהם למיני אשראי של האוצר. על כל פנים גם נגיד הבנק הסכים אתי שכל אותם ה-30 שהזכרתי הם אשראי לאוצר ולא למשק. אבל אפילו אם נגיד שזה רק 30 מיליון, מה אומר הנגיד? הוא מסכים שהפער מתבטא עכשיו ב-30 מיליון. זאת אומרת שאילו שחררת את המשק מדבר זה, כאילו בסלת את הלחץ.

אז אנחנו אומרים: איזון תקציב המדינה ואפילו יצירת עודפים. והשאלה היא של איזון ושהתקציב לא יהיה גדול מדי. כי מה אנחנו עושים בשטח זה? - ספיגת כספים בדרכים פיסקליות והעברתם מיד לידי. אני מבין שדרך יעילה היא, ספיגת כספים והקטאתם. הבעיה היא, איפוא, הקטנת תקציב המדינה ואיזונה.

אז באים ואומרים: הרבה אי אפשר לעשות בשטח האדמיניסטרציה - ואני מקבל זאת. אבל המדובר לא רק בתקציב הרגיל. לקראת התקציב החדש אין מנוס מזה. שם יש הרבה זכרים אינפלציוניים. אפשר לומר שכל פיתוח הוא מיסודו אינפלציוני, אבל אם מחר הוא מחזיר לי פירות זה דבר אחר. אם גם עכשיו בתקציב הפיתוח אפשר למצוא הרבה אלמנטים אינפלציוניים, צריך למצוא דרך להשתחרר מהם. אני טבור שגם ישנו חוסר עבודה מוסווה, ואז דוקא בטעה שיטנה קוניונקטורה משקית והמשק יכול להתרחב בדרך פרודוקטיבית, חייבים למחוק יותר ויותר עבודה בלתי פרודוקטיבית מתוך תקציב הפיתוח. על ידי כך אתה גם מתקן את ענין המבנה הסטרוקטוראלי של המשק. על כן יש לצמצם באופן אכזרי עבודות ציבוריות ולהעביר סכומים לעבודות יצרניות.

ענין נוסף, זו בנייה רפרזנטטיבית. בנייה רפרזנטטיבית עכשיו, בודאי שצריך לצמצם אותה ולהפסיק אותה לחלוטין. לא שיכונן או ביטובים, אלא בנייה רפרזנטטיבית.

ז. סוזאייב: מה זו בנייה רפרזנטטיבית?

ז.א. הורוויץ: לו בנק יסדל בנה לעצמו בנין, זו הינה בנינה  
הרצונשטי בית.

מ. חזני: כשאנו מזכירים על תפיסת המדינה, הכוונה היא לתקציביות  
של כל המוסדות במדינה, כי הצטרף משמיע על השני. אם  
יזנה רחבות במגבון ובהקצאות הדאשיות, זה יסנו בכל המקומות.  
הכוונה לכל מה שמדינה, ונתן ישנה בקעה רחבה מהי להחגור בה ולאו  
דוקא במדיניותה ולא דוקא במדיניותה.

הונו נגיד שבו ככתן וסנו מה כל הדיגש על חסרתי, ישקיע  
הנו כל מהציר בשש זה ורעיון הכספים העזר לו בעיקר לקרנת התקציב  
החש.

הדרך השניה ומשיע הנגיד: הקטנת ההכנסות של הולת.  
כחן יכולה להתהוות כרעה שלת נצח מהנה. מה ויהיה עליה מבוהלת של  
מכור היסוד, זה כחן לכולת. אבל מזכיר גם על קרסלים שמעלים מחירות  
ללל העזקה. מדוע זה נעשה כלום בכחן זה?

בשתי הדרכים, נתן לדעתי המרכזיות, לא נעשה כל מהמץ  
ומרכזי זה כל המהמץ בשש המרכזי. הנגיד אומר: הגזלת המשרתי רק  
במידה שיעלה הייצור. נוח. אבל נחם הגידול עלה על הגידול הכללי  
של המשרתי. חילו לפני ההקטנה היה מעב נורמלי, אז מה אומר: אני  
מקטן ומעלה רק במידה שעולה הייצור. אבל כחן יסנו בעצם מער מוכן  
הפז ומתמדי, כי המסק סבל תמיד מחוסר הון חוזר - בעיקר בחקלאות  
ובמידה מה גם בתעשייה. ב-1952 התהווה מער מוכן והוא עלה עוד יותר.  
מה מחזור מעט מה העייה וסתמות את המער, ונגיד: מעשה ואילך אלן רק  
במידה הגזלת הייצור. אני מוכן לתת לך הנה: קצת סחות מגידול  
הייצור. אבל כשאנו עומדי על זהו כזאת זה לא ייתכן.

מה הנוצחה? - המדיניות הזאת שמרכזה את כל הכוח  
לפי הזה, אני אומר מוכרה לחול צמצום בייצור מה לא יגשרו על פני  
המער הזה. מה עוד לא מרגיש בו, אבל אני חושב שכבר בעונה זו במשק  
התקלטי לא יבאלו את כל המספריות הקיימות ולא יזרעו מה הכל. עד  
עכשיו יסנה פעילות קיומית ואכחכו רוחיה שהייצור אינו מצטמצם. אני  
אומר מחיריהם לזכור להתחננו הכוספת כחן לשנות מה הסטרוקטורה ולהעביר  
יותר חנשים לפסים של מרוקסיביות. זה ייעשה קודם כל על ידי  
הכוונה וצמצום דרסטי של המדיניות להקטנת המדיניות והיוון והעברת  
הון מענפים עלה לענפי ייצור.

נגיד שהייצור לא מצטמצם; חין הוא מחזיק מעמד?  
אמרו כבר: על-ידי משרתי שחור. אז מה מצי אחד מגביר את המשרתי  
הלבן אבל לא קולע למשרה. מהה צמח לא מגדיל בניה מה מצטער התשלום,  
אבל המהירות של המחזור היה הרבה יותר גדולה. זו מהירות מסחררת  
והשיקים שאינם נכנסים לבנק חלל עובדים מדי ליד - זה מהמשל בהרבה  
מיליונים, ואז לא קלעת גם למשרה היסירה.

זה גם ייקור הנוצרת. ח"כ צור אשר שאינו יודע מה  
המצב בתעשייה בדיוק. גם אני אינני יכול לבטא אותו במספרים, אבל יש  
זכר אחד: מה ברחוב מולמים עשירו 2,5% רבית לחודש, זה יתמוץ. אז  
שזה מייקר את הנוצרת, וזו גם כן תקלה. הרבית הזאת מוכרחה לייקר את  
הנוצרת, גם התקלאות וגם התעשייתיות. ממה כך אני מטבח ואומר: העייה  
קיימת והי-המער להימנע מהנה.

א. בקר: ייתכן שיסנו צדק בהערתו של היו"ר, כי שוררת איזו  
שהיה מבוכה במידות הזה, ואז ברובי להעיר מספר  
העיות בזכות המבוכה הזאת. קשה להתווכח עם נגיד הבנק כשהוא בה לקבוע  
עובדות ולינני בה לחלוק על העובדות. ואם הוא בה להגיש הצעות בהחלטות  
כוללות מה, שאלה לכולן יחד ולא לכל מה לחוד - גם על זהה חין  
הרבה לערער; אבל נדמה לי מה מהמסר נגיד הבנק לעשות: קצת לנחם  
מה העובדות ולרמות את הסיבות, ובמיוחד מהסיבות גם לחמש את המסקנות,  
מה שאנחנו קוראים מחרון. המחרון שמה הצעת הוא בהחללה, אבל נעמוד  
קצת על הסיבות וחולי נחמו מחרונות.

וזהי שחין לחלוק, שהמסק שלנו נמצא בהחליך אינמלציוני.  
וזהי שאלה אקבל את גרסתו של ח"כ בור. אני חושב שבשנים זה לא אחד  
זכר, ואני חושב שנגיד הבנק ביותר כשרון והצלחה יטביר מדוע המסק  
שלוני צריך להימצא בהחליך אינמלציוני מהמדי נוכח כמה עובדות יסוד.  
הויכוח צריך להיות על מידת ההחליך: מה המידה ההכרחית ומה המידה  
המבוכה בטכנות.

פעילות במסך, לדוגמה, זו תופעה חיובית מאוד; עד כדי כך שבצדק העירות, שיצוא מוגדל גם כן מהווה איזה גורם אינפלציוני. עליה בכללה, זה גורם אינפלציוני. אבל יש תופעה שהיא בודאי הכרחית: העליה שבאה הנה, פרק זמן ארוך עובר עד שהיא הופכת לאלמנט יצרני פרודוקטיבי, ואנחנו מוכרחים להביא בחשבון שזה גורם אינפלציוני. אנחנו מדברים על פיתוח; עד שהפיתוח הזה יטא פירות יעבור זמן. נעשה ויכוח: איזה פיתוח - נברר זאת. הוא הדין גם על צרכי הבטחון.

אבל אני רוצה להביא כמה דוגמאות, מה פירוטה של אי-עמידה על הטיבות. כשד. הורוביץ מעמיד את השאלה: קיצוב כסף וקיצוב מזון, ודאי שנגיד קיצוב כסף. לא יהיה לי אומץ-לב לומר שאנחנו יכולים כיום לדבר על קיצוץ תקציבי המדינה. אני מחשוב להישג גדול אם נוכל לא להגדילם.

היו"ר י. גורי: אין טפק שהתקציב יגדל.

א. בקר: אז תדבר קודם כל על אי-הגדלתו. אבל קודם לכל - שאלת איזון התקציב. אני יכול לחשוב באופן רציני שהיינו יכולים גם ליצור עודף נוסף על כך שהיינו מאזנים את התקציב, לו הצלחנו לרתום את כל חלקי היטוב בחשלוט אמת של מט הכנסה.

ד. הורוביץ: עשו את החישוב הזה בועדת הסרים לענייני כלכלה. זה חשוב מאוד, אבל זה לבדו לא יאזן.

א. בקר: אי העלאת הכנסות אינדיבידואליות: יש גורם, שכר, שמחליטים כך ואחרת ואפשר את זה לעשות. אבל אתה אינך מציע טיהור טיקוח על רווחים, וישנה יותר מהרגשה שאין כל אפשרות וכל מליטה לא על היקטם ולא על גודלם. ומלבד מה שאוטיף גורם כמו שאלת התינוך המטחרי וגדלו. אם תרצו, אפשר לדבר גם מנקודת מבט לגמרי אחרת: החלק היצרני והחלק השירותי בתוך הציבור. זו הלא אחת מנקודות התורפה בחיינו: האם נוכל לטמוך טאי פעם נגיע למצב נורמאלי אם יהיה פער כזה? האם איננו רטאי לומר שהתינוך המטחרי מהווה גורם רציני מאוד בניהוט השירותים בארץ? - באטר בשירותים אנחנו מכילים גם את החלק הטחתי, וגם את החלק הפרזיטי.

ובענייני שכר אני רוצה להעיר, שגם כאן נחוץ להבדיל. יש שכר הקטור בהעלאת פריון העבודה.

ד. הורוביץ: זה אינו אינפלציוני.

א. בקר: אז כל נכליל. זה גורם מבורך, זה גורם לא אינפלציוני. נדמה לי טאחד הנסים טקרו לנו בטנים התחרונות, זו הפעילות הגדולה להעלאת הפריון, אם גם אני מוכן להסתייג בטרש זה או אחר. אבל אם נאזן זאת מבחינת סיכום כולל, הרי ישנם היסגים בטטח זה.

יש עכטיו ויכוח על העלאת שכר לעובדי אריזה, קטיף ועוד. גם זה לא גורם אינפלציוני. זו העברה מכיט אל כיט. ויש כאן יטוד לטענה: כל עוד מטק הפרדסנות מצבו היה רע, העובד הסתפק במה שהסתפק. עם ההטבה, אין לכלול חלק זה של הטכר בתור גורם אינפלציוני.

אני יודע שיכול להיות ויכוח גדול על ההעלאת הכללית, ולא כאן המקום לבירור ולויכוח. אבל אני מחזיר אתכם להערתו הקצרה מאד של היו"ר, שבגורלו יצא לטאת במעמטה הכבדה הזאת. ואני מטכים טזו היתה מעמטה כבדה. בודאי שהיתה דעו ציבור; גם פה היתה סיבה ומטקנות הנובעות ממנה. כאילו אנחנו בארץ הגענו למצב כל כך נורמאלי, טאין בעיית פער במאזן המטחרי ובטטרוקטורה הכלכלית, אלא נטארה לנו בעייה אחת בארץ - חוטט פער בענין הדרבות. אז נעטה רצונו של הציבור, ובודאי שנובעות מכאן מטקנות.

יש עניין אחד, שגם כאן הייתי מאד רוצה שנגיד הבנק יטענה אותו ויאמר לי אם אינני צודק. מצד אחד אתה מתרטט קטה כטאתה טומע טהייצור גדל ב-20%, ולא זו בלבד טלא הקטנו טו הפער כי אם אכלנו אותו. קטה לטמוע זאת, אבל נדמה לי טאצדק אם אומר, שבחלק גדול אכלו אותו אנטים - טזה היה הכרחי ומוצדק. מדוע? - אותם העולים החדטים טהיו במעברות רק כצרכנים ולא כיצרנים, במידה שהם מתאקלמים בארץ ומת החיים טלהם מוכרחת לעלות. אין לי טטטיטטיקה בעניין זה, אבל כדאי היה לעטות זאת; כי הם כולט נמצאים בתהליך זה, וכולנו רואים זאת כתהליך בריא.

במשך שנה-שנתיים העולה הוא רק צרכן ובמשך הזמן רמת החיים שלו עולה. הוא מגיע לשכר המקובל בארץ, ואז מה שקודם לא יכול היה להרשות לעצמו הוא כעת עושה.

יש עוד תופעה שלילית מאוד בחיינו, ובענין זה איש לא יציע פיקוח. אבל אדרבא, חכמי כלכלה - ישנה תופעה של התעשרות גדולה מאד של חלקים בתוך הישוב, שאולי הם אוכלים את היבוא היקר וחלקם לא קטן באותה אכילה של 20%. ביחס אליהם אני יכול לומר, שלא זו בלבד שהם משמשים גורם אינפלציוני אלא הם גם הנהנים מהאינפלציה בחלק הזה.

ולאחרונה בענין האשראי. הקדימני כבר ח"כ חזני. אני בא כאן לצאת מנקודת מבט לא זו של המשק המתבוסס בקשייו, שזה אולי עוצר את פיתוחו; אני יוצא מנקודת מבט של ייקור התוצרת. מזדמן לי לא אחת ולא שתיים לדבר עם מסקים. וכאן לא מדובר שכבר ייקרו, אבל ישנו לחץ לייקור התוצרת. והם טוענים: איך אתה יכול לדרוש מאתנו שלא נעשה זאת כשאנחנו צריכים לשלם כך וכך רבית? בשפה המדעית הכלכלית אני יכול לכתוב את הרבית השחורה בשם רבית-שולית. אם אתה אומר ש-10 מיליון ל"י משלם המשק החקלאי עצמו רבית שחורה, זה עלול להיות אחד הגורמים ללחץ להעלאת מחירי התוצרת. בזה אין כל טעם. אין טלקציה כזאת כשאנחנו בא לקבוע את מחיר העגבניה, בין משק שמשלם רבית שחורה ובין משק שאינו משלם.

ד. הרוביץ: הנקודה הזאת לא עומדת בפני שום בקורת. משק בלי פיקוחים אינו בנוי על שיטת קוסט-פלוס. כמשק קפיטליסטי, במשק של שוק חופשי, המחיר נקבע על-ידי היצע וביקוש. אם היום תקבע שהלואות לחלב יהיו ב-20%, החלב לא יעלה אף בגרוש אחד; מכניזם המחירים אינו פועל בצורה כזאת. הוא ישחט את הפרות כי אינו יכול לעשות זאת. אז התיאוריה הזאת מתנגדת לעקרון הראשון, שהמחירים נקבעים על-ידי היצע וביקוש.

א. בקר: בזה לא חדשת לי מבחינה תיאורטית, אבל אתה צריך בכל זאת להציג לעצמך שאלה: במה מתבסא הלחץ הזה של 10 מיליון ל"י ברבית השחורה הזאת. אני ארהיב ואומר: יש לראות באשראי גם גורם להוזלת המחירים. אני יודע שאין פיקוח, אבל אתה יודע כמוני מה הלחץ להעלאת המחירים.

אשאל עוד בענין זה של רבית שחורה: כאן אין הסכם על מטפרים, משום שהתעטיה רוצה מיד להסתוות לחקלאות בענין זה. ואז איננו יודעים אם זה 15 או 20 או כמה מיליונים לירות. שאלתי פעם את נגיד הבנק ואני שואל עכשיו: אם דבר זה מחייב טלקציה לא רק מקצועית כי אם טלקציה אינדיבידואלית - במידה שיטנו אמון, אם זה יצרן פרטי, אם זה מסק. משום שהייתי מאד רוצה שתיעשה פעולה לביעור התופעה הזאת של רבית שחורה, גם מתוך אספקט כלכלי וגם מתוך אספקט ציבורי. אולי נוסף לטלקציה המקצועית לפי ענפים, זו שיטתה, יש להוסיף עוד איזה אלמנט, ואז אולי אפשר היה על משהו להתגבר. משום שאני רואה בזה גם כן אחת הנקודות החמורות בחיינו.

י. פורדר: אינני רוצה להטלים את הניתוח, אני רוצה רק להגיד לח"כ צור: בכל תופעה של אינפלציה יש אולי גורמים מיוחדים למסק, אבל הניתוח טמוכיח שלא רק שאין שיפור אלא ישנה הרעה במאזן התשלומים, יש הגדלת אמצעי התשלום ויש גם עליה במחירים - זו הוכחה מתמטית שאנחנו באמצע תהליך אינפלציוני. אני מבין היטב, וזה גם מקובל, שיותר להשתמש למימון של מלחמה באיזו מגמה אינפלציונית אבל אנחנו עברנו על הגבול הזה.

לא הייתי מציע פה שמרנות רדיקלית במימון, אבל אנחנו קבלנו שני דוחות מנגיד הבנק. אם נקבל עוד שני דוחות לא תהיה עוד אפשרות לדון. אינני רוצה בדרמטיזציה של הישיבה הקסנה הזאת, אבל אני מרגיש שהגענו לגבול: או שאנחנו מוכנים לעשות דבר מה עכשיו, או שלא יהיה ביכולתנו עוד להטפיע. כי בזה צדק לגמרי ד. הרוביץ, שבסלב מטוים זה לא יהיה עוד נתון להטפעתנו.

לי נראה כי ברגע זה יש לוועדת הכספים אולי תפקיד מיוחד: לבוא לידי איזו הצעה אחידה - זה לא יהיה כל כך קשה - בין קואליציה ואופוזיציה. כי נדמה לי שזה סימן היכר של בגרות פוליטית, שיש שני טטחים שהם לא צריכים להיות במסגרת של ויכוח, והם בשחור ומטבע. נדמה לי שאנחנו מחויבים לעשות איזה נטיון, בתור הכנה לדיון

בתקציב, אם יש איזה הצעות - בודאי בלתי פופולאריות - שאנחנו מוכנים להציע.

נגיד הבנק דיבר על קיצוב כסף או קיצוב מזון. זו אלטרנטיבה ריטורית, כי אין אפשרות לקיצוב של מזון אלא במקרה של מלחמה. על כל פנים אני קובע שאין אפשרות לקיצוב של מזון, ובאגב זה בודאי שלא. לכן, אם אני צודק בניתוח הזה, יש רק אפשרות אחת, זו שנגיד הבנק הציע: באמת לנטות ברגע האחרון הזה להגביל בשטח הכסף, וזה מאז קשה.

אם אני בודק את ההצעות של הנגיד, השאלה העיקרית אינה שאלת האשראי אלא התקציב הבא. זוהי אבן הבוחן, אם כל הדברים הם רציניים או לא. ופה יש לדעת שיש באמת קשיים עצומים אובייקטיביים וגם סובייקטיביים: יש בטחון, יש עליה ואין איש מוכן להגיד - מה שברור לכל אחד מן המטובים כאן - שזה גורם שקשה לשלוט בו, אם יש התפתחות בלתי מוגבלת. יש הכרח של פיתוח לא מפני שמישהו בעד או נגד זה, אלא מפני שאי-אפשר להגיע לידי הבראה של מאזן התשלומים בלי פיתוח. זה לא יכול להיות בגדר של ויכוח. ויש השירותים שלנו, שהם אמנם בהשוואה עם ארצות אחרות באיזור אולי יותר מסוכללים, אבל בכל זאת לא ברמה מוגזמת.

הפתרון, לפי עניות דעתי, אם יהיה לנו כוח לקבוע עדיפויות ברגע זה. אני מוכן להגיד שיש ברגע זה עדיפות רק לבטחון וליציבות, ואני אומר ליו"ר הועדה: לא שירותים. אני רוצה פעם להוכיח, שאם יהיה איזה כשלון בטוח הכלכלי-בטחוני, לא יהיה מקום לדבר על שכלול שירותים. בודאי קשה מאד להופיע בכנסת ולהגיד זאת.

לפי דעתי, אם אנחנו באמת מדברים באותה רצינות ובאותה עקביות שדורש הנושא הנדון, ב-1955 אנחנו צריכים לתת עדיפות לבטחון ואנחנו צריכים להגביל את השירותים. אין מנוס מזה. זה בלתי פופולארי, זה קשה, זה טבל אבל זה פחות מאשר לסכן את הכל. זו על כל פנים דעתי.

מ. חזני: מה סבל יותר גדול, לצמצם תקציב של טעם או להקטין רווחים?

י. פורדר: הרבה יותר קשה הסבל שבהגבלת תקציב הסעד. אינני מוכן לקבל מה שהשמיץ הנגיד. בודאי, אדמיניסטרציה קשה מאד להגביל, אבל אני חושב שבאופן פסיכולוגי מחוייבים לדרוש זאת. יש כפילות ויש כל מיני תופעות, והדברים ידועים. כל פעם השתדלתי להוכיח זאת מבחינות שונות: מבנה האוכלוסיה והשוואה עם ההכנסה הלאומית. שהתקציב הקיים, לפי מיטב הכרתי עובר על האפשרות האובייקטיבית.

אבל אני מודה ומתודה, שברגע זה אנחנו צריכים לעשות דבר מה דרסטי בתקציב הפיתוח ואין מנוס מזה. או שלא נוכל לממן בטחון. מי שרוצה להסביר לי טאפסר ללכת בשני הדרכים, אינו יכול לשכנע אותי.

נגיד הבנק מדבר על תקציב עם עודפים. אנחנו צריכים להביא בחשבון, מה שידוע לכל מי שיושב פה, שיש גרעון של 140 מיליון ל"י. הסכמנו שזה הסכום הגדול ביותר.

ד. הורוביץ: הסכום הגדול ביותר הוא מ-1953/54. ב-1951-1949 הפרט בין ערך הכסף בין אז והיום, אם תקח את ה-150 מיליון, זה בודאי פחות משליש. רוב החובות של ה-150 מיליון בא מ-1953-1955.

י. פורדר: אני מודה לנגיד הבנק בעד מטירת העובדות. לי נדמה שהחלק היותר גדול הוא מגרעון יטן, שבא מן ההכרח לממן את העליה - שהתחלנו לתת לטובנות, כי לא היתה ברירה אחרת. והלחץ הזה של 140-150 מיליון - ועל כך דיבר כמה פעמים ח"כ הרצפלד, שעומד בעבודה המעטית וסוען שאי-אפשר להבטיח סכומים מינימאליים - גורם גם לכל התופעות המעציבות של הרבית. אמנם זה רק חלק קטן, אבל בכל זאת אם זה אפילו רק 20 מיליון לירות, זה פוגע דווקא בחלקים החלשים.

אנחנו פעם צריכים להגביל את תקציב הפיתוח; אינני מציע זאת לזמן ארוך. אם אני מדבר על שירותים, בשבילי באופן אישי אין תופעה יותר חשובה מאשר כל מה שקשור עם ביטוח לאומי. אבל אם אני רואה שאני יכול לטכנ את כל הבנין, צריך להיות אומץ לב להגביל זאת. אני דרשתי לפני הויכוח להשתמש בחלק ניכר מהתקציב הזה להון חוזר, והורוביץ והופיין הסכימו אבל לא נעשה שום דבר. והתופעה שאנחנו רוצים תמיד לפתח דבר חדש בלי לבטס את הקיים, זו מחלה פסיכית שאינני יכול להגביל אותה.

לא אוכל לנהל את הויכוח הרציני והקשה ביותר, בנוגע לשכר. אני בדעה של הורוביץ ושל אשכול. אינני מדבר על פיריון עבודה אלא על 150 מיליון. אם זה יהיה, אז אין ערך להצעות. אני מבין שהרבה יותר קל לדרוש זאת מאשר להציע, אבל זה מצב טרגי ואם נעשה זאת אי-אפשר יהיה להחזיק מעמד.

אני תומך בדרישה להגבלת האסרטי, אבל נגיד הבנק נוטה בעניין זה לפעמים למימפליפיקציה. אי-אפשר להסוות את המצב עם אנגליה. באנגליה יש היום הגבלות מסויימות בהענקות למועצות, אבל בנין פרטי תוכל לממן שם היום ב-70%.

ד. הורוביץ: אבל את הנפח הכללי הקטינו.

י. פורדר: אני רוצה שתרגיש מה שאמרו חברי הכנסת צור וחזני, כי יש באמת לחץ עצום. בכל זאת נעשה זאת, אבל מה שאני מבקש: לא להוכיח שאין לחץ. יש שיטה של האינדקס, שהוא דורש סימון יותר גדול. יש סיניטום הגדלה של 150 מיליון ל"י בייצור בחקלאות ובתעשייה, אשר דורשת סימון באופן טבעי. אני בעד סלקציה, אבל אם מדברים על הגדלת הייצור החקלאי - המטביר או איזה אדם פרטי, צריכים להביא גם מספוא בהיקף יותר גדול.

אני מבקש מנגיד הבנק לחזק את עמדתו המוצדקת, על ידי כך שיוסיף גם הצעות חיוביות אחרות. אתן דוגמה. למשל, היתה לנו הצלחה מסויימת בשטח החסכון. זה הרבה יותר יעיל ואלגנטי, לעשות ספיגת כסף בצורה כזאת, ואני חושב שכנגד האינפלציה יש להפעיל לחץ מכטימלי על הממשלה ללכת בדרך זו, כי זה בשביל המשק יותר בריא.

לא אוכל היום לדבר על שאלה שד. הורוביץ לא נגע בה, ואני מבין שזה עניין אקטואלי: זו שאלת המסים. בדקתי שבכל הארצות שהיו מוכנים לצקוט אמצעים נגד אינפלציה עודדו חסכון בצנורות של מס הכנסה, אם יהיה לנו אומץ לב באופן מסותף להציע תכנית כזאת עם פרטים שונים - אבל הכל ביחד - רק על ידי כך אני מרגיש שאפשר ברגע האחרון להציל את המצב. אם איננו מוכנים לכך ניהיה עוד פעם ויכוח מעניין או בלתי מעניין, אני חושב שנשקפת סכנה רצינית.

אני מציע לוותר על הארגומנט שאני שומע בכל ישיבה סניה, בעניין הפיצויים. הפיצויים יותר רצויים בשבילנו, למשל, מאשר מסב.

ח. אריאב: אני מבין את המבוכה שנשתררה. המבוכה נשתררה בקרב אלה שדגלו בשיטה הקיימת של הנהלת עניני המדינה. כל זמן שהם המשיכו לנהל את עניני המדינה מתוך התבססות בעיקר על כספי ציבור ומגביות שבאים מחוץ-לארץ, חיינו באיזה גן-עדן וחשבנו שהדבר הזה יימשך לתמיד; והנה עכשיו ישנה מבוכה.

נגיד הבנק הציע הצעות שונות. אני מוכן לחתום בשתי ידי על ההצעות, אם כי אני יודע באופן ברור ומפורש שמחוץ לעניין אחד, שהוא תלוי בו, שום דבר לא יתגשם. למשל, ענין השכר והרווחים - לא יתגשם, זה לא תלוי בו ולא בנו. הנה שמעתם מח"כ בקר: כטובן, הגדלת שכר על יסוד הגדלת פיריון עבודה, גם מח"כ בקר מסכים שזו דרך טובה. אבל, האם אתם חושבים שמדברים עכשיו על הגדלת שכר? אני לא מדבר על

על הגדלת שכר על יסוד תוספת היוקר. הגדלת השכר נמשכת במשך השנתיים האחרונות בצורה זו או אחרת בלי כל קשר עם תפוקה. יש כמובן אחוז מסויים שהגדלה היא על יסוד הגדלת פריון העבודה, אבל אחוז לא ניכר. בצורה זו או אחרת לוחצים ומגדילים את השכר. בא ח"כ בקר ואומר: הנה תראו דוגמה נוספת; ענין דריסת עובדי הקסיף והאריזה אסנם אינה קשורה עם פריון העבודה - והוא יודע שזה לא קשור בפריון - אלא צריך לחלק את הרווחים. אז היום, כנראה שהפרדסן יכול אולי להרויח משהו, וצריך תיכף ומיד להתחלק ברווחים.

ד. הרוביץ: אבל אמרו שיש עליה גדולה בפריון העבודה.

ז. ספייר: היתה, עד השנה הזאת. מלבד קסיף יש עוד עבודות.

ח. אריאב: לו יכולנו באמת להנהיג עוד יותר בקפדנות את ענין הפרמיות, זה היה לברכה; אבל השאלה היא אם אנחנו יכולים להסתלט על הפועלים, כי יש פועלים רבים שאינם מסכימים ללכת בדרך זו.

אני רואה שלפי שיטה זו, אם רוצים כך להעלות את שכר העבודה, לא יוכלו להתגבר על הגל הזה. יו"ר הועדה הזכיר את העבודה של ח"כ גורי ההוא; הוא לא גרם לכל העליה הגדולה הזאת, אלא באו חבריו וגרמו לזה. התביעה של ח"כ גורי ההוא, וכל אלה שתמכו בו, לא היתה בסכומים כל כך גדולים.

ענין התקציב: זה שנתיים-שלוש שאני גורס כי מוכרחים להפחית את התקציבים, אפילו שירותים. וכל אלה בעלי האומץ שדברו על כך היום, אינני בטוח מה יאמרו בעוד חדשים כשנודון על התקציב. אז יעמדו על כל תג ותג של שירותים: בריאות, דת, סעד ועוד.

ט. חזני: תציע קיצוץ הרווחים בארץ ב-20% ואני אציע קיצוץ בתקציב.

ח. אריאב: אין לנו אומץ לב לעשות את הבריקה הכללית של כל ההוצאות הנעשות על-ידי כל מיני שירותים. אותו דבר ברטריות המקומיות. מישהו צריך להכין לטבילנו את החומר הזה - מבקר המדינה או מישהו אחר - כדי שעל ידי כך נוכל להגיע לקיצוץ דרסטי בתקציב, לא רק קיצוץ אדמיניסטרטיבי, ואל תזלזלו גם בזה.

תקציב הפיתוח: בלק אומר שמסלול שונות, וביניהן מסלול ישראל עשתה עבודות פיתוח שאינם מתפקידה. תקראו את הנאומים שלנו בכנסת, שפיתוח לא צריך להתבסס על כספי ציבור, והמסלול לא צריכה לקחת על עצמה תפקידים כאלה אלא במקרים יוצאים מן הכלל. בא עכשיו בלק ואומר מה שהוא אומר.

ד. הרוביץ: בנקודה זו אינני מסכים אתו.

ח. אריאב: פה יש באמת מקום לקיצוצים, אבל זה לא יהיה די. כי בגיר הבנק זרק מלה ואמר: כמובן שהפתרון הטוב היה אילו בא הון פרטי לארץ. השאלה היא, כיצד יוצרים את התנאים לכך. ואני יכול רק להתפלל שאומץ הלב הזה יימשך עד דצמבר-ינואר, כשנודון על התקציבים.

ענין האסראי, אני מסכים שהוא גם כן גורם אינפלציוני גדול מאוד, אבל יחד עם זאת אינני יכול להסכים שיתנו לענין הרבית השחורה להמשיך בלי הגבלה דרסטית. פה מוכרחים למצוא דרך לסלקציה, כדי שלא יזדקקו לכך.

ד. הרוביץ: אינני אחראי למה שאומר בלק, אבל מה שענה לבלק שה האוצר ההודי באיסטנבול - הוא אמר לו כך: בזרועות פתוחות נקבל כל הסקעות פרטיות, אבל לי יש ארבע מאות מיליון איש והם גורעים ברעב, ונוספים עליהם כל שנה 15-20 מיליון, ואני צריך לתת

לאכול. בשביל לתת להם לאכול אני מוכרח לעשות פיתוח ולא לתת להם למות. אם זה פיתוח כזה או אחר, פיתוח אינו יכול לעמוד ולחכות. אם אנחנו עושים עליה של חמשים אלף איש בשנה ויש עוד מאות אלפי אנשים שטרם נקלטו במשק, הפיתוח מוכרח ללכת. אם ההון הפרטי בא, נקדם אותו הברכה. אלא פה יש שאלה של קצב, של כמות ושל טלקטיקות. כלומר פיתוח שמספיק על מאזן התשלומים. קצב - בגודל לות האמצעים שישנם ולא פיתוח על-ידי הדפסת כסף. זה ויכוח על היקף, ולא מי שעושה אותו. מי יעשה אותו - אותי זה לא מעניין, ובלבד שנתקדם, ונתקדם בגבולות היציבות, במסגרת כמותית של יציבות. וברור שאם ההון לא בא, צריך לעשות זאת באמצעים אחרים.

### 3. הצעת חוק המלווה (מוסדות כספיים), תשט"ו-1955

**ד. הורוביץ:** מלווה המוסדות הכספיים אינו דבר חדש. ב-1948, בעצם ימי מלחמת השחרור, הממשלה שעוד לא היה לה מבנה פיסקלי ולא היה לה כלום, מוכרחה היתה להזדקק לאיזה שהוא מקור של הכנסות, וקבעו אז אחוז מסויים - 9% מפקדונות הבנקים. היה הסכם וולונטרי עם הבנקים והם מוכנים לעשות זאת הלאה.

**ז. סוזאייב:** מדוע הם מוכנים, בעד?

**ד. הורוביץ:** כי הם מבינים שזה צורך המדינה. 9% אלה, הממשלה יכולה להביא כל הזמן בחשבון. מה היא צריכה מהכנסות? - לא חוק שמכריח את הבנקים לתת לה, אלא חוק שמרשה לה לקבל את הכסף. ראשית, במידה שעלו פקדונות הבנקים היא דורשת כספים נוספים. היא בונה על הכנסה זו שבע שנים, ואם אתם כיום נוטלים ממנה את הדבר הזה, זה לא ענין שאתם נוטלים ממנה דבר חדש.

**י. בדר:** אבל זה איננו בתקציב.

**ד. הורוביץ:** כעת היא באה באותה דרישה, לא יותר ולא פחות. זה בגבולות של עליית הפקדונות, כפי שזה יושלם במסגרת של 9%. אם היא לא תקבל זאת, בנק ישראל מוכרח לשלם מיד לבנקים, וזו השפעה אינפלציונית מיידית. בנוגע ל-5 מיליון לירות אלה, אם הממשלה בנתה על יסוד ההכנסות האלה, אז אתם פתאום התעוררתם אחרי שבע שנים כשזה עומד בחשבון? יש לה קשיים במימון, ואז היא מוכרחה לעשות דבר אחד: לעשות זאת באופן הרבה יותר אינפלציוני, ועל בנק ישראל זה ישפיע, שהוא ידרוש הגדלת הליקבדיות של הבנקים. הממשלה לא יכולה כעת לסגת מזה.

הצעה אחרת שהציעו כמה חברים: להגדיל את זה ל-20-15 מיליון, ומזה לתת לחקלאות. האם פעם טענתי שאינני יכול להרחיב את האשראי לחקלאות כי אין לי כסף? לבנק ישראל יש תמיד כסף.

**ס. חזני:** לא מדובר על אשראי חדש לחקלאות, אלא מדובר שהממשלה תתחייב לפרוע את חובותיה של החקלאות.

**ד. הורוביץ:** ראשית אני יכול ישר לתת לחקלאות על-ידי רדיסקונט, פה יכולה להיות פעולה שאני לא רוצה לקרוא אותה בשם: אבל להעמיד אקדוח בפני הממשלה? אין כל קשר בין שני הדברים, ולא צריך להשתמש באקדוח הזה, שהאוצר צריך 10 מיליון לירות שמביעים לו ו-5 מיליון לירות בתור חלק מהפקדונות. זו לא התנהגות אחראית מבחינה פרלמנטרית. על הענין הזה אנחנו מתווכחים בשתי ישיבות, ואם ועדת הכספים והממשלה יחליטו, בנק ישראל יוציא לפועל הגדלת אשראי אינפלציוני, אבל זה לא שייך לענין הזה. תהיה שאלה של קבלת אחריות לעשות את האינפלציה במדינו; או שאני אקבל את זה, או לא.

אבל לממשלה מגיעים 9% מהפקדונות שהיא קבלה  
כמשך שבע שנים, ולזה חסרים לה רק 5 מיליון ל"י ואת זה צריך לתת לה.  
בענין זה המוצר צודק לגמרי. בפרוצדורות אין כל חילוקי ביני ובין  
שר המוצר; אני לא מוכן להגן בכל מקרה על כל אער פיסקאלי של המוצר,  
אבל הצעד הזה מוצדק במאה אחוז ואין כל סיבה לשלול ממנו את הדבר הזה.

היו"ר י. גורי: אני רחוקה שיש חברים שמבקשים רשות הדיבור. זו  
זכות לגיטימית, אם רוצים לחדש את הדיון, ונעשה  
זאת בישיבת אחר-הצהרונים.

ד. הורוביץ: ברצוני להוסיף כי הדבר דחוף ביותר, כי בינתיים  
הייתי מוכרח להעמיד לרשות הבנקים את 5 המיליונים  
שלא החליפו, ואני עשיתי זאת. אבל בקשתי מהבנקים לא להוציא את הכסף.  
הם נענו באדיבות רבה לבקשתי, אבל זה הרבה זמן לא יעשה.

הישיבה נבעלה בשעה 13.15